

МАКРОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ПОЛІКРИЗИ

Муленко Володимир Миколайович

доктор філософії (PhD) з економіки,

асистент кафедри економіки,

Національний транспортний університет

Макроекономічна безпека є одним з найважливіших елементів стабільності держави, який забезпечує її здатність ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики. Для України, яка перебуває в умовах геополітичної напруженості та регулярно стикається з кризовими явищами, збереження макроекономічної безпеки є одним з першочергових завдань для забезпечення сталого розвитку. Однак, з початку військового конфлікту на сході України та анексії Криму у 2014 році, які призвели до початку повномасштабних військових дій на території країни в 2022 році, а також в умовах глобальної економічної нестабільності, Україна стикається з безліччю викликів, які значно ускладнюють досягнення макроекономічної безпеки. Сукупність економічних, соціальних, політичних та екологічних криз вимагає від країни прийняття комплексних та своєчасних рішень для захисту своєї економічної стабільності та подальшого розвитку.

Основи забезпечення макроекономічної безпеки в Україні закладені в Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, яка була прийнята в 2021 році [1]. Відповідно до Стратегії, рівень макроекономічної безпеки України протягом 2010–2019 років був в середньому на рівні 38% від оптимального значення і характеризувався як небезпечний. Українська економіка за всіма індикаторами не доходила до цільового орієнтира, а за окремими значеннями навіть виходила за критичні межі. Стратегією були визначені наступні основні виклики у сфері макроекономічної безпеки: уповільнення розвитку світової економіки та зниження світових цін на основні товарні групи вітчизняного експорту; зниження економічної активності в державі та погіршення настроїв економічних агентів; збереження ризиків посилення інфляційних та курсових коливань; низький рівень благополуччя населення; значні нерівномірності розподілу доходів населення; інтенсивні процеси трудової міграції; високий рівень безробіття; високий рівень неформальної зайнятості; низькі темпи зростання продуктивності праці [1].

Початок повномасштабних військових дій на території України призвів до подальшого зниження рівня макроекономічної безпеки

держави та появи низки нових загроз та викликів. Відповідно до аналітичної доповіді, опублікованої Національним інститутом стратегічних досліджень, в умовах війни основними загрозами для макроекономічної безпеки є зменшення трудового потенціалу внаслідок інтенсивних процесів міграції населення за кордон, значної частки внутрішньо переміщених осіб, втрат цивільного населення внаслідок бойових дій; різкий економічний спад; значне скорочення інвестиційної діяльності; відплив капіталу з території України та релокація бізнесу за кордон; зниження обсягів кредитного фінансування основного капіталу, обігових коштів та інвестицій; зростання індексу інфляції [2, с. 18].

Зменшення трудового потенціалу є найбільшою загрозою, яка може мати тривалий негативний вплив на економіку України. За даними ООН, станом на вересень 2024 року більше 6 млн. українців отримали тимчасовий захист в країнах Європи і ще майже 0,6 млн. отримують тимчасовий захист в інших країнах світу [3]. Істотна частка мігрантів не планує повертатися в Україну після закінчення військових дій. Це створює довготривалу загрозу не лише дефіциту робочої сили в країні, а й загальної втрати людського капіталу. Адже з країни активно мігрують працездатні та висококваліфіковані кадри, а також студенти та школярі, які повинні стати основою повоєнного відновлення та забезпечення подальшого економічного зростання України.

З метою подолання зазначеної загрози, восени 2024 року було створено Міністерство національної єдності, основною метою функціонування якого є забезпечення повернення українців з закордону [4]. Крім того, уряд держави активно працює над розробкою повноцінної демографічної стратегії. Враховуючи реалії розвитку України сьогодні, пріоритетним завданням стратегії повинно бути створення необхідних умов для повернення українців, серед яких: забезпечення доступного житла, шляхом будівництва нового та відновлення пошкодженого, а також надання населенню пільгових умов для купівлі житла; надання соціальних кредитів молоді з метою створення умов для подальшого особистісного розвитку населення, а також формування зацікавленості у молодих людей в житті та трудовій діяльності в Україні; створення доступних курсів перекваліфікації за підтримки держави, які дозволять здійснювати перенавчання працездатного населення з метою забезпечення ринку праці трудовими ресурсами затребуваних професій та кваліфікацій; впровадження освітніх ініціатив, направлених на підвищення якості освіти, збільшення її доступності та престижу українських документів про вищу освіту.

Перспективним напрямком в сфері відновлення трудового потенціалу може бути розвиток програм для залучення іноземної робочої сили. Подібна програма, зокрема, може включати заходи спрощення візових процедур, надання соціальних гарантій та стимулів для робітників, які

виявлять бажання переїхати для подальшої праці та життя в Україні. Створення сприятливих умов для імміграції кваліфікованих працівників з інших країн може, в перспективі, зменшити дефіцит на українському ринку праці та залучити до України висококваліфікованих іноземних фахівців.

Військові дії створили загрозу тривалого економічного спаду в економіці України. Фізичне знищення інфраструктури та активів підприємств, криза на ринку праці, зміна структури попиту та пропозиції, порушення економічних зв'язків та розрив ланцюгів постачання є основними довготривалими ризиками, які створюють загрозу різкого скорочення в українській економіці. Нейтралізація зазначених ризиків вимагає комплексного стратегічного підходу з боку держави. Одним з ключових елементів такого підходу повинні стати заходи, направлені на створення сприятливих для залучення іноземних інвесторів умов, адже саме іноземні інвестиції можуть стати основним джерелом коштів для економічного відновлення, стимулювання ділової активності та забезпечення подальшого економічного розвитку України.

З метою залучення іноземних інвесторів, в Україні була створена програма UkraineInvest – програма, спрямована на підтримку економічної стійкості, відновлення та зростання України, створення кращих умов для розвитку бізнесу. Уряд країни, в межах даної програми, надає інвестором підтримку у вигляді:

- пільг у вигляді звільнення від податку на прибуток, ПДВ та митних зборів при ввезенні нового обладнання для реалізації проекту;
- компенсація витрат на будівництво об'єктів інфраструктури та підключення до інженерних мереж;
- звільнення від сплати за втрати лісового господарства;
- звільнення або зменшення плати за землю, яка може бути меншою за встановлену місцевими органами для інвестиційних проектів зі значними інвестиціями [5].

Програма вже дає перші результати: за перші 6 місяців діяльності програми до Міністерства економіки було подано 6 інвестиційних проектів на суму більше 290 млн. євро; ведеться робота та перемовини з 10 потенційними великими інвесторами про реалізацію проектів на загальну суму більше 1,3 млрд. євро [6].

Однак, результати реалізації програми мають точковий характер і не дозволяють масово залучити інвесторів до України. Тому доцільно вжити додаткових заходів, які будуть направлені на загальне підвищення привабливості України в очах інвестора. Такими заходами, зокрема, можуть бути: контроль грошових потоків та звітування про використані кошти, формування прозорого середовища для тендерів; формування прозорої звітності перед кредиторами та донорами економіки для поліпшення іміджу та конкурентного становища; забезпечення усіма

доступними та можливими шляхами безпекових гарантій [7, с. 55]. Дані заходи дозволять підвищити впевненість іноземних інвесторів як в фізичному захисті їх інвестицій від ризиків, пов'язаних з військовими діями, так і в захисті від потенційних корупційних ризиків.

Військові дії на території України призвели до істотного зниження рівня макроекономічної безпеки та появи численних нових загроз для економіки нашої держави. Забезпечення макроекономічної стабільності України в умовах полікризи вимагає активного та поступального впровадження стратегічних ініціатив з поліпшення інвестиційного клімату, забезпечення відновлення трудового потенціалу та створення сприятливих умов для економічного зростання у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text> (дата звернення: 05.12.2024).
2. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Експертно-аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2024. 71 с.
3. Ukraine Refugee Situation. *The UN Refugee Agency*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 05.12.2024).
4. Стратегія та стимули щодо повернення українців із-за кордону – головне завдання Міністерства національної єдності – Прем'єр-міністр. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/strategiia-ta-stymuly-shchodo-povernennia-ukraintsiv-z-zakordonu-holovne-zavdannia-ministerstva-natsionalnoi-iednosti-premier-ministr> (дата звернення: 05.12.2024).
5. Офіційний сайт UkraineInvest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua> (дата звернення: 05.12.2024).
6. Інвестиційні можливості в Україні. *UkraineInvest*. URL: https://drive.google.com/file/d/1CVHyKU_q4GMIX-Az1GzkKfT0RrPtCZ39/view (дата звернення: 05.12.2024).
7. Колодко Н.С. Економічна безпека в умовах повоєнного розвитку. *Національна безпека України в умовах сучасних викликів. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Чернігів, 22 серпня 2023 року). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2023. С. 53–55.